

Etniske minoriteter, rusmidler og socialt arbejde



AF BJARKE NIELSEN

Hvad stiller man op med 'kultur' og 'etnicitet' i misbrugsbehandlingssystemet? Inden for de seneste årtier er etnicitet og misbrug opstået som et nyt problemfelt både i det sociale hjælpesystem og i misbrugsbehandlingssystemet. Det 'kulturelle' eller 'etniske' kan dermed være et fokus i behandlingspraksis. Men er det det? Og ses forståelse af kultur eller etnicitet som forudsætning for at opnå forståelse for klienterne og tilbyde kvalificeret hjælp? Eller opleves kultur eller etnicitet nærmere som en barriere, der synes svær at overskride af frygt for netop det, der opfattes som den andens kultur (Hjarnø 1996, Schierup 1993)? Dette ph.d.-projekt har til formål at belyse følgende hovedspørgsmål:

- Hvilke muligheder skabes i møder mellem socialarbejdere og etniske minoriteter med et rusmiddel-misbrug? Hvilke løsninger og begrænsninger opstår for eksempel som 'selvfølgelige' i praksis og hvorfor?
- Hvilke parametre af etniske minoriteters liv og fortælling inkluderes eller ekskluderes i mødet med hjælpesystemet?

Groft skitseret kan man konstruere følgende kontinuum: Det 'kulturelle' kan nedtones eller opprioriteres (her er det yderpunkterne): Enten kan den etniske 'anden' integreres i det eksisterende behandlingssystem eller ikke. Er sidstnævnte tilfældet udvikles og/eller målrettes indsatser specielt i forhold til etniske minoriteter. Spørgsmålet er altså blandt andet, om og hvordan kultur spiller en rolle i arbejdet med at hjælpe marginaliserede mennesker, snarere end om det er godt eller skidt at fokusere på kultur.

Sundhedsstyrelsen skønner, at der ca. er 27.000 afhængige, behandlingskrævende stofmisbrugere i Danmark (Sundhedsstyrelsen 2006). Af den gruppe

er ca. 13.300 i en form for behandling. Rapporten *stofmisbrug blandt etniske minoriteter i Danmark* (ALS research 2005) anslår, at ca. 8 % af personerne i stofbehandling tilhører etniske minoriteter, hvilket svarer til minoriteternes andel af hele befolkningen.

I forskningsregi er relationen mellem etniske minoriteter, stofmisbrug og socialt arbejde underbelyst i dansk såvel som i skandinavisk regi. De få rapporter, der eksisterer på området, har hovedsagelig karakter af at være evalueringer (Berg 2002, Staunæs 1998, Wittrup 1997). Der er således et hul i den eksisterende forskning i Danmark på området, hvad angår implikationerne af dette nye 'problemfelt' sammenholdt med samfundsmæssige og socialpolitiske vilkår for etnisk 'andre' misbrugere. Trækker man problemfeltet op i international sammenhæng, har fokus som oftest været af mere epidemiologisk karakter. Altså, hvorfor ser vi misbrug blandt nogle kulturelle grupper og ikke hos andre? (Se fx, Adrian 2002, Finn 1994, Maddux & Desmond 1996, Manderson 1999). Den x-faktor, de har arbejdet med i forklaringen af forskelle i alkohol- eller stofbrug, har så været noget, der har været kaldt kultur. Men det er stadig ikke belyst, hvordan noget kulturelt tillægges mening i behandlingspraksis og hvorfor. I forlængelse heraf skriver dette studie sig ind i nyere forskning i etnicitet og grænsedragelse mellem grupper, idet studiet ikke antager, at kulturforskelle eksisterer i sig selv (se eksempelvis Barth 1989, Eriksen 2006, Brubaker 2002).

Den hidtidige sociologiske forskning i socialt arbejde og system-klient relationen har ofte været fokuseret på selve denne relation og/eller på 'statens' målsætninger i forsøget på at normalisere borgeren. Denne forskning har belyst mange vigtige områder, men der har samtidig været en tendens til at se socialarbejders handlefrihed (eller mangel på samme) som et produkt af vedtagne, nedskrevne normer og retningslinier, og brugerne er til tider fremstillet som oversocialiserede i forhold til institutionernes krav. Det er projektets mål at forstå, hvilke parametre - som fx. misbrug, social klasse og/eller kultur - der prioriteres i det sociale arbejde - for at forandring og dermed forbedring eller stabilisering kan iværksættes. Ambitionen er at åbne og etablere et forskningsfelt, så et fokus på møder mellem systemet - her socialarbejdere i misbrugssektoren - og klienterne - her etniske minoriteter - forstås i forhold til de muligheder, der er til stede for henholdsvis socialarbejderen i misbrugs-

sektoren og (mis)brugeren. Dvs. at hjælpesystemet også må forstås i relation til forandringer i socialpolitikken og statens forestillinger om 'det gode samfund' og 'den gode borger'. Mere generelt rettes fokus mod:

- Hvordan det nye 'problemfelt' tænkes i det sociale arbejde i forhold til, hvad der opfattes som den rette, mest hensigtsmæssige eller gode hjælp?
- Er der andre typer af problemer på spil i arbejdet med etniske minoriteter i forhold til etniske danskere?
- Er det ønskeligt at etablere særtilbud til etniske minoriteter og i givet fald hvorfor?

For at få viden om relationerne mellem 'etniske minoriteter, rusmidler og socialt arbejde' er det helt afgørende, at projektet undersøger, hvad der sker i praksis. På den ene side er dette vigtigt for at undgå, at skrivebordsforskning kommer til at stå alene. På den anden side er problemfeltet stadig så relativt nyt og uudforsket i Danmark og Skandinavien, at der ikke er én dominerende måde at angribe eller forstå det på i det sociale arbejdes praksis (Berg 2003, ALS-Research 2005). Udgangspunktet for at belyse denne problemstilling er derfor, at frugtbar forståelse og forklaring sker i et kontinuerligt samspil mellem teori og empiri. Metoden for projektet vil være kvalitativt orienteret (jf. den sociologiske og antropologiske tradition herfor) og tage form gennem brug af observationer, interview og skriftligt materiale.

Studiet håber først og fremmest at bidrage med en nuanceret forståelsesramme af fænomener, der sandsynligvis trækker på flere forklaringsrammer end én. At kunne se mønstre bagved praksis og dermed videreformidle de forklaringsrammer og rationaler, der trækkes på for at hjælpe brugerne, vil være et væsentligt bidrag fra dette studie. Dette vil relateres til forandringer i socialpolitikken, velfærdsstaten og ikke mindst integrationspolitikken.

Nogle spørgsmål kan være: Føler etniske minoriteter sig eksempelvis misforstået eller marginaliseret

i behandlingssystemet og hvorfor? Er socialarbejdere og behandlere frustrerede i forhold til denne meget forskelligt sammensatte målgruppe? Er nogle ligefrem trætte af at tale om kultur, hvis de mener, at det faktisk er misbrugets omfang og sociale bibetydninger, der er hovedområdet? Hvilke løsninger fungerer i praksis?

Et systematisk, kvalitativt studie af socialarbejders og etniske brugeres oplevelser af og erfaringer med behandlingssystemet kan identificere eventuelle problemfelter og praksisløsninger. ■

LITTERATUR:

For videre læsning, se blandt andet:

- Adrian, M.: A Critical Perspective on Crosscultural Contexts for Addiction and Multiculturalism: their Meanings and Implications in the Substance Use Field. *Substance Use & Misuse* 37, 8-10: 853-900. 2002.
- Als-Research: Stofmisbrug blandt etniske minoriteter i Danmark. www.alsresearch.dk. København. 2005.
- Barth, F.: The Analysis of Culture in Complex Societies. *Ethnos* 54, III-IV. 1989.
- Berg, E.: Terapeutisk offentlighed - en kompleks hybrid. Hvorfor afbryter (en del) indvandrere behandlingen? *Nordisk Alkohol & Narkotikadidsskift* 19, 3: 171-185. 2002.
- Berg, E.: Samhandlingens Monolog. En studie av interaksjon mellom klienter med invandrerbakgrunn og ansatte i tiltaksapparatet for rusmiddelbrukere. Rapport nr. 1/2003. Sirius. Oslo. 2003.
- Brubaker, R.: Ethnicity without Groups. *European Journal of Sociology* 43, 2: 163-189. 2002.
- Eriksen, T. H.: Diversity versus Difference: Neo-liberalism in the Minority Debate. In *The Making and Unmaking of Difference*, ed. Rottenburg, Schnepel & Shimada. Transaction. Bielefeld. 2006.
- Finn, P.: Addressing the Needs of Cultural Minorities in Drug Treatment. *Journal of Substance Abuse Treatment* 11, 4: 325-337. 1994.
- Hjarnø, J.: Er kultur et relevant begreb i social rådgivning? Dansk Center for Migration og Etniske Studier. Sydjysk Universitetsforlag. 1996.
- Maddux, J. F. & Desmond, D. P.: Ethnic Matching of Caseworker and Patient in Methadone Maintenance. *Journal of Substance Abuse Treatment* 13, 3: 233-239. 1996.
- Manderson, D.: Symbolism and Racism in Drug History and Policy. *Drug and Alcohol Review* 18: 179-186. 1999.
- Schierup, C.-U.: På kulturens slagmark. Mindretal og størretal taler om Danmark. Sydjysk Universitetsforlag. Esbjerg. 1993.
- Staunæs, D.: En 'Anden' Bruger - behandling af misbrugere med etnisk baggrund. Center for Rusmiddelforskning. Aarhus Universitet. 1998.
- Sundhedsstyrelsen: Narkosituationen i Danmark 2006. Årsrapport til det europæiske overvågningscenter for narkotika og narkotikamisbrug. EMCDDA. Sundhedsstyrelsen. 2006.
- Wittrup, I.: Også ung i Århus - en etnografisk undersøgelse af unge flygtninge og indvandreres brug af rusmidler i Århus. Århus Kommune og Center for Rusmiddelforskning. Institut for Statskundskab, AU. 1997.



OM FORFATTEREN:

UDDANNELSE: Cand.mag. i antropologi

ARBEJDSPLADS: Ansat som forskningsassistent på Center for Rusmiddelforskning siden marts 2005.

I perioden frem til ph.d.-projektets start har arbejdsopgaverne bl.a. været at lave interview med stofmisbrugere i fængselsystemet og i metadonbehandling samt med alkoholikere efter endt døgnbehandling.

PH.D.-PROJEKTET UDFØRES I PERIODEN JULI 2007 – JULI 2010.

MAILADRESSE: bn@crf.au.dk.